

Utca a serfőzőhöz

Gazdag San Marco, tudós Semsey

Várostromló Fiáth ♦ Kolosy, Bem katonája

Budapest-tan a magyar metropolis tudománya. Diplomát nem követel, mégis hozzá tartozik a modern fővárosi ember összetett, szerteágazó ismeret-milliomosságához. Bizonyos: mind többen és mind többet akarnak tudni lakó-és munkahelyük, környezetük, kerületük múltjáról.

Mecénások

A centenáriumát az idén ünneplő Budapest több ezer útja, utcája, tere közül kilencszázat egykor kitűnt személyiségről nevezték el. E nagyságok tetteit a mai utódok, idősök és fiatalok — általában — ismerik. Akad azonban városszerte nem egy sokaktól ismeretlen halhatatlan. Neve ott a falon, viszont kevesen tudják, ki volt, mit cselekedett, mivel érdemelte, hogy utcát kapjon Pesten vagy Budán.

Néhány feltételezett „rejtélyes” utcanév a kerületekből: városunkban élt egykoron *San Marco utca* névadója, született nagyszentmiklósi *Nákó Anna Mileva*. Dúsgazdag délvidéki földbirtokos herceg, San Marco felesége. Alapítványt létesített az „erkölcsi züllésnek kitett leá-

nyok” védelmére, saját pénzén berendezte a gyógyíthatatlan betegek istápolására az Irgalom Házát. *Semsey Andor* természet-tudós tekintélyes összeggel támogatta a budapesti állatkertet, az Eötvös kollégiumot, a Földtani Intézetet, s a Nemzeti Múzeum ásványgyűjteményét. *Cházár András* a magyar gyógypedagógia úttörője. Kezdeményezésére jött létre az első magyarországi siketnéma intézet. *Jerney János* östörténész a magyarok és a rokon népek múltját kutatta. Járt a Krimben, a Don és az Azovi-tenger vidékén, valamint a moldvai csángók között.

Városteremtők

Kuzsinszky Bálint régész az obudai külső amfiteátrum felfedezője, az 1888-as aquincumi ásatások irányítója, a Székestővárosi Múzeum — a jelenlegi Budapest Történelmi Múzeum — alapítója. *Dévai Biró Máttyás* az 1500-as években hitvitázó budai reformátor. Kortársai magyar Luthernek nevezték. S ő az első magyar helyesírási könyv szerzője. A vár hőse *Fiáth János*. Buda visszafoglalásakor, 1686. szeptember 2-án hatszáz hajdúját vezette behatolt a Várba, s elsőnek tűzte ki a magyar zászlót az északi toronyra.

Tisztelet adassék *Mildenberger Márton* uramnak, Újpest egykori hegyközség bírájának, aki a mai Angyalföld határán 1831-ben felépítette serfőzőjét. *Hitel Márton* nagyfuvaros Pest-erzsébet egyik megalapítója volt, *Boráros János* pedig a város főbírájaként nyitotta meg 1817-ben a Városligetet a nagyközönség előtt. *Zsák Hugó* a fővárosi Duna-szakasz egyik szabályozója. A soroksári Duna-ág elzárására épülő gubacsi gát mérnöke. A Margit-híd baloldali és az Erzsébet-híd jobboldali rakodópartjának rendezője.

Mártírok

Vadas Andor diák a kommunista mozgalom mártírja — olvasható a Kossuth Kiadó gondozásában most megjelent *Utcaik, terek, emberek*, 214 oldalas, illusztrált Budapest helytörténelmi utcanév lexikonban. — 1920 januárjában bátyjával, *Vadas Mártonnal* együtt a fehérterroristák elfogták. Mindkettőjüket több hétig a kelenföldi kaszárnyában kínozták. Meggyilkolták, majd holttestüket a déli vasúti hídról a Dunába dobták. *Tőke László* faszobrász 16 éves korában bekapcsolódott a kispesti ifjúságmozgalomba. Sok sikeres megmozdulást szervezett. Legemlékezetesebb a Kistext-gyári sztrájk. 1937-ben Spanyol-

országban hősi halált halt. *Kelli László*, a Gyapjúmosó szakmunkása, a külső V. kerületi ifjúságmozgalom egyik vezetője volt. 1942-ben a 402-es büntető századba osztották be, a keleti fronton pusztult el. *Csinos Bertalan* építőmunkás: a Tanácsköztársaság idején vöröskatoná, a 30-as években a MÉMOSZ kőműves szakosztályának titkára. 1944 novemberében a fasiszták elhurcolták. Dachauban végezte életét.

Színész, festő

Távolabbi történelem: *Kolosy György* 1848 lelkes ifja. A Lamberg elleni tüntetés egyik szervezője. Bem seregének harcosa. Világos után bűdosott. 1850 januárjában elfogták. A pesti Újépületben végezték ki. *Dunyov István* a magyar és az olasz szabadságharc hőse. Őt esztendeig a jeseftadti várbörtön foglya. 1860-tól Garibaldi önkéntese. A romantika asszonya *Bányai Júlia*. Műlovarnó. *Sárossy Gyula* özvegye. 1848-ban férje nevén jelentkezett a honvéddadsergebe. A Kolozsvár környéki harcokban századosi rangot érdemelt. 1849-ben Törökországba emigrált. Később Kairóban telepedett le. *Czakó Zsigmond* a múlt század drámaírója-színésze. A Nemzeti Színház aktora. 1847-ben, mert tragédiája megbukott, öngyilkos lett. Az érzékeny, megbántódott lelkét *Petőfi Sándor* és *Arany János* költeményben búcsúztatta. A *Sip utca* névadója a *Pfeifer* család. A magyarosított *Sipost* később *Sipra* rövidítették. A *Haris bazár* „atyja” görög eredetű kereskedő. 1792-ben kapott pesti polgárjogot. *Fejér György* egykori történetíró. A pesti egyetemi könyvtárat igazgatta. Maradandó műve a középkori magyar történelem első 43 kötetes oklevéltára. S végezetül a *Markó utca*. Kevés köze volt a magyar tájképfestészet iskolát teremtő mesterének, *Markó Károlynak* a Btk-hoz...

Titokzatosak

...Hősök, mártírok, államférfiak, városatyák, politikusok, tudósok, írók, művészek, katonák, mesteremberek. Egykor Pest, Buda, Óbuda, most és a jövőben Budapest okkal becsült nagyjai. Eppen ezért sajnálatos, hogy a praktikus könyvecske összeállítóinak, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteménye munkatársainak nem sikerült megállapítaniuk, kit tisztel az utókor a XI. kerületi *Kecskeméti József*, a XIV. kerületi *Répássy Jenő* a XVIII. kerületi *Póth Irén*, a XVIII. kerületi *Rudawszky*, a XVI. kerületi *Janovetz Margit*, a IV. kerületi *Hám Kálmán*, a XI. kerületi *Könyves György* és *Téglás István* utcanévet is nyert személyében.

Jó lenne kinyomozni, felderíteni, közhírré tenni...

László Miklós